

dr hab. prof. UR Agnieszka Uberman

Rzeszów 15.01.2023r.

Zakład Językoznawstwa Stosowanego i Kognitywnego
Instytut Neofilologii, Kolegium Nauk Humanistycznych
Uniwersytet Rzeszowski

Recenzja rozprawy doktorskiej autorstwa Pani mgr Marii Szymańskiej pt. *Language, gender and social change: the case of gendered neologisms in English (Język, gender i zmiany społeczne na przykładzie neologizmów nacechowanych płciowo w języku angielskim)*

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska, napisana pod kierunkiem dr hab. prof. UŁ Iwony Witczak-Plisieckiej, podejmuje tematykę sprecyzowaną w tytule dysertacji. W swojej pracy Autorka podjęła się analizy znaczeń neologizmów nacechowanych płciowo oraz ich wpływu na oraz relacji do zachodzących zmian społecznych.

Praca liczy łącznie 223 strony. W jej skład wchodzi spis treści, wstęp, dwie części zasadnicze, wnioski, spis bibliograficzny, streszczenia w językach polskim i angielskim oraz spis tabel, rysunków i wykresów zamieszczonych w rozprawie. Na dwie części zasadnicze składa się sześć rozdziałów. W części pierwszej o charakterze teoretycznym noszącej tytuł *Theoretical background* Autorka zawarła cztery rozdziały, natomiast na część drugą pt. *Analysis* stanowiącą analizę materiału badawczego składają się dwa rozdziały. Spis bibliograficzny obejmuje 304 materiały źródłowe, co oznacza dobre rozeznanie Doktorantki w literaturze przedmiotu. Struktura pracy jest spójna, dobrze przemyślana i poszczególne kolejne jej części są logicznie uporządkowane. Układ treści pozwala na realizację zakładanych celów pracy oraz weryfikację hipotez badawczych.

We wstępie Autorka klarownie przedstawia strukturę rozprawy oraz jej cele. Ta krótka charakterystyka układu i treści pracy wprowadza w lekturę rozprawy i zarysowuje schemat badań.

Część pierwszą rozprawy rozpoczyna rozdział pierwszy pt. *Words and their meanings*, w którym zgodnie z tytułem Doktorantka omawia słownictwo i wybrane teorie dotyczące znaczenia leksykalnego. Rozważania rozpoczyna dyskusja dotycząca rozróżnienia i zakresu badań semantyki i pragmatyki w oparciu o bogatą literaturę przedmiotu. Omawiając rozumienie znaczenia Autorka mogła odnieść się także do trójkąta semiotycznego. Autorka przedstawia wybrane teorie i podejścia prawidłowo uzasadniając wybór do ograniczonego spektrum dostępnych modeli oraz do związku z analizowanym przez siebie w badaniach korpusem. Autorka mogła poświęcić więcej uwagi Językowemu Obrazowi Świata. Doktorantka zwięźle opisuje także zagadnienia związane z teorią aktów mowy. W ciekawy sposób mgr Szymańska akcentuje podejście feministyczne do filozofii języka, i poprosiłabym o rozwinięcie tego zagadnienia podczas publicznej obrony niniejszej rozprawy. Omawiane zagadnienia przedstawione są klarownie, a podsumowanie rozdziału jest spójne i trafnie sformułowane.

Rozdział drugi nazwany *Morphology and word formation* ma również charakter teoretyczny i skrótowo analizuje tytułowe aspekty budowy i wewnętrznej struktury jednostek leksykalnych. Krótkie wprowadzenie zarysowuje kompozycję tej części rozprawy. Doktorantka omawia budowę jednostek leksykalnych oraz najważniejsze i najbardziej produktywne procesy słowotwórcze. Autorka omawia także neologizmy, które są przedmiotem badań w recenzowanej rozprawie.

W rozdziale trzecim *Feminism, language and linguistic change* uwaga jest skupiona na zmianach językowych i wpływie feminizmu na formy językowe. Jak we wstępie podaje Pani mgr Szymańska, głównym akcentem są badanie języka o pokroju feministycznym, a zwłaszcza roli języka w określaniu równości bez względu na płeć a także stereotypy językowe względem płci zawarte w jednostkach leksykalnych. Doktorantka przedstawia zarys różnic płci i ich wpływ na język i zachowania językowe jego użytkowników. Omówiono wzorce zachowań językowych, cechy języka kobiecego, analizowany jest także język seksistowski i znaczenie stereotypów językowych. Autorka ponadto kieruje uwagę na neologizmy w kontekście teorii feministycznej oraz na oznaczenie płci w języku. Przykłady zacytowane z bogatej literatury przedmiotu często wskazują na negatywne nacechowanie leksemów, które wyrażają płeć żeńską. Pani mgr Szymańska zwraca także uwagę na neutralne formy użycia języka, które stosuje się aby zapobiegać dominacji form nacechowanych płciowo.

Rozdział czwarty pt. *Internet and linguistic change* podnosi tematykę języka internetowego oraz Internetu jako źródła innowacji językowych. Po zdefiniowaniu tej odmiany języka Doktorantka omawia jego główne cechy. Język komunikacji internetowej obfituje w nowotworzone leksemy, co podkreślono na podstawie przeanalizowanych danych źródłowych oraz opracowań na ten temat. Warto dodać, iż hashtag uznany został na nową formę słowotwórczą.

Cześć drugą rozprawy pod nazwą *Analysis* rozpoczyna rozdział piąty *Gendered neologisms*, który zgodnie z tytułem jest poświęcony analizie neologizmów nacechowanych płciowo. Jak stwierdza Pani mgr Szymańska na str. 123 „analiza tego leksykonu może być pomocna w zrozumieniu relacji pomiędzy przedstawicielami różnych płci we współczesnym społeczeństwie”, a zatem może odzwierciedlać zmiany społeczne zachodzące w tym społeczeństwie.

Doktorantka opisuje metodologię przyjętą w swoich badaniach do przeprowadzenia analizy neologizmów nacechowanych płciowo. Przedstawiono także wybrany do analizy korpus językowy oraz zastosowane narzędzia. W podrozdziale 5.2 *Gendered neologisms: structure and meaning* zaznaczono iż neologizmy nacechowane płciowo tworzone są najczęściej poprzez złożenia i zrosty. Oznaczenie rodzaju męskiego odbywa się najczęściej poprzez połączenie z wyrazem „man”. Autorka dodaje, że takie neologizmy często odnoszą się do stereotypów utrwalonych w języku raczej niż do ‘prawd rzeczywistych’. Oznaczenie płci żeńskiej najczęściej odbywa się poprzez dodanie wyrazu „woman” lub „female”, „she”, „girl”. Należy zaznaczyć, że niektóre neologizmy uwypuklają męską dominację poprzez dodanie powyższych wyrazów, inne mają konotacje pejoratywne. Tworzeniu neologizmów często przyświeca idea uzyskania określenia równości płci.

Szczególną uwagę Doktorantka poświęca neologizmowi „mansplain” analizując jego strukturę i znaczenie w odrębnym podrozdziale (5.3. *Mansplain explained*). Autorka prześledziła pochodzenie oraz znaczenie tytułowego neologizmu, który pojawił się w roku 2008. Wszystkie definicje wskazują na ton wyższości i próby pokazania większej znajomości tematu podczas wyjaśniania czegoś kobiecie, głównie przez mężczyznę. Obecnie spotykane w słownikach definicje nie odnoszą się tylko do zachowania mężczyzn wobec kobiet. Znaczenie to jednak nie jest uznane za formalne i nadal nosi cechy leksemu ze slangu internetowego.

Znaczenie „mansplain” jest analizowane na podstawie dostępnych źródeł i przykładów, na podstawie których Autorka wyciąga słuszne wnioski.

Podrozdział 5.4 *Gendered neologisms and gender relations* koncentruje się na relacjach płci w neologizmach nacechowanych płciowo i jaki jest związek pomiędzy społecznym przedstawieniem każdej z płci a tytułowymi neologizmami. Opisano kategoryzację neologizmów oraz motywację ich utworzenia w języku. Autorka wskazuje domeny znaczeniowe do których odnoszą się neologizmy utworzone z użyciem wyrazu „man”. W odniesieniu do jednej z nich, tj. JEDZENIE I PICIE, wskazując na neologizm podkreślający aspekt męski Autorka cytuje „*martini (man + martini)*” (str. 157) opisując go jako znaczenie mocnego napoju alkoholowego. Zastanawiam się, czy w tym przypadku nie wkraśl się jakiś błąd pisowni? W uprzednio zacytowanych przykładach tj. *man bread* oraz *man-sip* można wyróżnić elementy składowe 2 pierwotnych znaczeń, w przypadku *martini* nie jest to możliwe.

Tworzenie neologizmów potwierdza istnienie stereotypów dotyczących płci w społeczeństwie, czego wyrazem są leksemy występujące w języku.

W rozdziale szóstym rozprawy pt. *The use of gendered neologisms* zaprezentowane są wyniki analizy korpusowej dotyczącej tej grupy neologizmów. Materiałem językowym jest tutaj grupa neologizmów które są asygnowane przez użycie form żeńsko osobowych w domenach typowo związanych z mężczyznami. Autorka szuka odpowiedzi na pytania dotyczące stosowania tych form w komunikacji poza mediami społecznościowymi, sposobu i celu w jakim są one używane oraz czy motywacja ich utworzenia pokrywa się z tą jak użyte są w kontekście. Analiza dotyczy sześciu neologizmów, uzasadnienie ich wyboru jest klarowne i ściśle związane z założeniami badań. Również dobór narzędzi jest adekwatnie opisany i prawidłowo uzasadniony. Zaprezentowana analiza na podstawie przykładów użycia z cytowanego korpusu językowego jest rzetelna i wnikliwa. Autorka przedstawia także zmianę znaczeń wraz z upływem czasu użycia neologizmów, co oznacza iż przeprowadzone przez Doktorantkę analizy zgromadzonego materiału badawczego są wnikliwe i zasługują na zdecydowaną pochwałę. Wyniki przeprowadzonych badań i ich analiza wnosi dodatkowe informacje do opisów omawianego zjawiska językowego dostępnych w materiałach źródłowych i ubogaca stan wiedzy w tym zakresie. Pani mgr Szymańska poczyniła ważne stwierdzenie na str. 189 mówiąc, iż wbrew intencjom twórców niektóre neologizmy z biegiem

czasu utraciły swoje pierwotne znaczenie i używane są teraz w innych kontekstach i znaczeniach pierwotnie zamierzonych.

Wnioski, które Doktorantka formułuje na końcu swojej rozprawy są słuszne i uzasadnione na bazie zgromadzonego materiału badawczego i jego analiz. Mimo iż korpus językowy zgromadzony na potrzeby niniejszego projektu nie jest nadmiernie obszerny, konkluzje wysnute na jego podstawie są uprawnione i wskazują na pewne tendencje obecne w omawianym aspekcie użycia języka.

Od strony edytorskiej rozprawa jest przygotowana starannie, jakkolwiek zauważyć można pewne błędy językowe i literowe, które jednak nie zakłócają sensu przekazywanych treści. Nieliczne drobne uchybienia natury edytorskiej odnoszą się do formatu zapisu niektórych źródeł i cytowanych prac (np. str. 80, 81, 82, i inne), braku przypisów dolnych (nr 6 str. 78; nr 13 str. 117), powtórzeń (str. 83).

Powyższe drobne uwagi merytoryczne czy techniczne nie wpływają w żaden sposób na ogólną wysoką, pozytywną ocenę rozprawy. Panią mgr Szymańską cechuje bogaty warsztat badawczy. Należy zdecydowanie zaakcentować iż przeprowadzone analizy zgromadzonego korpusu językowego dopełniają wartość poznawczą treści pracy. Doktorantka dała się poznać jako doświadczona badaczka, która w interesujący i przejrzysty sposób potrafi przedstawić i analizować złożone zagadnienia językoznawcze.

Stwierdzam, iż przedstawiona rozprawa spełnia wymogi stawiane pracom tego rodzaju i wnoszę o dopuszczenie Pani mgr Marii Szymańskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Uberman', written in a cursive style.

dr hab. prof. UR Agnieszka Uberman